

สอนอย่างไร...ให้เด็กคิดสร้างสรรค์

โดย...มานพ ตันติวงศ์รัชย์

ครู คศ.๒ โรงเรียนบ้านควนสวรรค์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตรัง เขต 1

ฉันลืมหาดูโลก
ป่าไม้เขียวขจี
ฉันก่อกิน
เนิ่นนานหลายสัปดาห์
ร่างกายของฉันเปลี่ยนไป
ฉันนอนหลับ
รอคอยการโอบกอด

นี่คือ งานเขียนลำนำอิสระชิ้นแรกที่ผู้เขียนทดลองนำมาใช้เป็นสื่อในการจัดกิจกรรมเสริมกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เพื่อปลูกฝังทักษะกระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/2 โรงเรียนบ้านควนสวรรค์ ผลจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเสริมดังกล่าว นักเรียนสามารถเรียงร้อยถ้อยคำง่ายๆ ที่สร้างสรรค์ออกมาได้อย่างน่าพึงพอใจ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แสนรู้

ปู่ของฉันมีม้า
ฉันพามันไปเที่ยวในสวน
ฉันจึงรักมันมาก
มันนั้นเป็นม้าแสนรู้
และแข็งแรง
ปู่และฉันรักมัน

โดย...ด.ญ.ศรินยา ชูสิงห์ ป.6/2

ผลงานชื่อ แสนรู้ เป็นผลงานชิ้นแรกของ ด.ญ.ศรินยา เธอสามารถถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์ในรูปแบบลักษณะของความเป็นเหตุเป็นผลได้เป็นอย่างดี

หนังสือ

มีคนทิ้งหนังสือ
ฉันเก็บได้ที่ข้างถนน
เลยเก็บไว้
ฉันค่อยค่อยเปิดดู
เป็นหนังสือเรียนที่น่าอ่าน
ฉันนั่งอ่าน
ฉันจึงชอบได้

โดย...ด.ญ.วิมลลิน ศรีทองเทียว ป.6/2

ผลงานชื่อ หนังสือ เป็นงานเขียนชิ้นแรกของ ด.ญ.วิมลลิน เธอสามารถใช้คำง่ายๆ ถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์ในรูปแบบลักษณะของความเป็นเหตุเป็นผลได้อย่างน่าสนใจ

สงสาร

นกตัวนั้นบินมา
จะบินไปไหนกันหรือเจ้า
ขยันจัง
บินไปแล้วบินมา
ฉันทูแล้วนำสงสารนัก
พักบ้างนะ
อย่าบินมากเกินไป

โดย...ด.ญ.อุทัยทิพย์ คล้ายกุล ป.6/2

ผลงานชื่อ **สงสาร** ก็เป็นผลงานชิ้นแรกของ ด.ญ.อุทัยทิพย์ เช่นเดียวกัน ผลงานชิ้นนี้ ด.ญ.อุทัยทิพย์ สามารถนำคำง่ายๆ มาเรียงร้อยกันอย่างสร้างสรรค์ โดยสอดแทรกความรู้สึกเล็กๆ ของเธอลงไปได้อย่างน่าชื่นชม

ผู้เขียนเริ่มมองเห็นคุณค่าของงานเขียนชิ้นเล็กๆ ของลูกศิษย์เพิ่มมากขึ้น เพราะผู้เขียนเชื่อมั่นว่า สิ่งที่ได้ก็ถ่ายทอดออกมา นั่น ถือเป็นความรู้สึกและความคิดที่ใสสะอาดบริสุทธิ์ ครูจึงควรมอบความรัก ความเมตตา และความเข้าใจให้กับเด็กอย่างสม่ำเสมอ ผลของการกระทำดังกล่าว อาจจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนได้ ดังที่ ฮิลการ์ดและเบอเวอร์ (Hilgard and Bower, 2003 : 175) ได้กล่าวไว้ว่า “...การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม อันเป็นผลจากการฝึกฝน และประสบการณ์...” และคิมเบลล์และการ์เมอซี (Kimble and Garnezy, 2003 : 175) ได้กล่าวว่า “...การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร โดยเป็นผลจากการฝึกฝนเมื่อได้รับการเสริมแรง...”

ผู้เขียนคาดหวังว่าการเรียนรู้ด้วยการปลูกฝังทักษะกระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์จากการเขียนล่านำอิสระดังกล่าว อาจเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเดิมๆ ของนักเรียนไปสู่พฤติกรรมใหม่ๆ ได้ดี หากอาศัยประสบการณ์ต่างๆ ที่นักเรียนได้รับจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ตลอดจนมีการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ซึ่งมีครูผู้สอนเป็นกลไกสำคัญของการขับเคลื่อนดังกล่าว

ร่างกายของฉันชอบขบข้าง
ล่องลอยอยู่บนท้องฟ้า
นวลวิเศษไปรษณูปราชา
เด็กๆ ต่างมีความสุข
ข้างเถิน ข้างวัง ข้างรั้วน้ำมาที่ตัวฉัน
ฉันภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่ง
ที่คอยสร้างสรรค์ความสุขให้กับเด็ก
ฉันจะคอยสอดส่องอยู่บนฟากฟ้า
ฟากฟ้า... ลึกลับมสยโส
เพื่อปลอบโยนเด็กๆ ใจที่คลายเหงา
ด้วยสีเจ็ดสีบนตัวฉัน
ตราบนิจนิรันดร์

นี่คือตัวอย่างงานเขียนอีกชิ้นหนึ่งที่ผู้เขียนทดลองนำมาใช้จัดเป็นกิจกรรมเสริมทักษะกระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทั้งสองห้อง ผู้เขียนไม่ได้คาดหวังสิ่งใดมากนัก เพียงแต่อยากชี้แนะแนวทางให้ลูกศิษย์ได้มีโอกาสถ่ายทอดความคิดที่สร้างสรรค์ตามจินตนาการและศักยภาพของแต่ละคนออกมาเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วิลเลียม กอร์ดอน (William Gordon, 1996 : 101) ที่กล่าวไว้ว่า “...รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์เป็นรูปแบบ

การสอนที่เสริมสร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้แก่ผู้เรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิดใหม่ๆ แปลกๆ มาใช้ในการแก้ปัญหา และพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พูด เขียน และแสดงออกตามความเหมาะสม..." ซึ่งจากการดำเนินการจัดกิจกรรมเสริมดังกล่าว นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทั้งสองห้องสามารถเขียนลำนำอิสระที่สร้างสรรค์ได้อย่างน่าชื่นชม ดังตัวอย่างผลงานเขียนของนักเรียนต่อไปนี้

ผีเสื้อ

ร่างกายของฉันบอบบาง
มีสีส้มเหลืองสลับแดง
ฉันชอบดูดน้ำหวาน
ตามดอกไม้หลากสีหลากพันธุ์
ฉันบินล่องลอยตามธรรมชาติที่สวยงาม
ยามอากาศที่สดใส
เด็กๆ ต่างชื่นใจ
ที่ตัวฉันมีสีสันสดใสและมีลวดลายอย่างสวยงาม
ฉันภูมิใจที่เห็นเด็กๆ ต่างมีความสุข
โดย...ด.ญ.วรารัตน์ ตงอ่อน ป.6/1

ผลงานชื่อ ผีเสื้อ เป็นผลงานชิ้นแรกของ ด.ญ.วรารัตน์ เธอสามารถนำถ้อยคำที่มีความงดงามอยู่ในตัวของถ้อยคำเหล่านั้นมาเรียงร้อยเป็นงานเขียนที่สร้างสรรค์ได้อย่างน่าสนใจ

ผู้เขียนเชื่อมั่นว่า นักเรียนทุกคนล้วนมีความคิดที่สร้างสรรค์ทุกคน เพียงแต่ครูจะต้องทำหน้าที่ของครูผู้สอนที่ดีที่คอยกระตุ้นให้ลูกศิษย์ทุกคน ได้มีโอกาสแสดงความคิดที่สร้างสรรค์ออกมา ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ ชาตรี สำราญ (2546 : 33) ที่กล่าวว่า “...ถึงแม้ว่า ความคิดสร้างสรรค์จะ แอบแฝงอยู่ในหัวใจเด็กทุกคน แต่ถ้าครูไม่กระตุ้นให้เด็กฯ คิด และนำมาใช้ ความสามารถด้านนี้ก็จะไม่ปรากฏออกมาให้เห็นได้...” ผู้เขียนจึงนำรูปแบบ ของการเขียนล่านำอิสระไปใช้ในการจัดกิจกรรมเสริมทักษะกระบวนการ คิดที่สร้างสรรค์ของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อกระตุ้นให้ลูกศิษย์ทุกคนได้ แสดงความคิดที่สร้างสรรค์ออกมา

จากผลงานของลูกศิษย์หลากหลายชิ้น เขาและเธอเหล่านั้นสามารถ นำประสบการณ์ดีๆ ที่ได้พบเห็นในชุมชนของตนมาเชื่อมโยงกับการเรียนรู้ สิ่งใหม่ๆ แล้วสร้างสรรค์ผลงานของตนออกมาอย่างมีคุณค่า ซึ่งสอดคล้อง กับแนวคิดของ อารี พันธุ์มณี (2546 : 155) ที่กล่าวไว้ว่า “...ความคิด สร้างสรรค์เป็นกระบวนการทางสมองที่คิดในลักษณะอเนกนัย อันนำไปสู่ การค้นพบสิ่งแปลกใหม่ ด้วยการคิด ดัดแปลง ปُرุงแต่งความคิดเดิม ผสมผสานกันให้เกิดสิ่งใหม่...” ผู้เขียนยังคงเฝ้ารออย่างมีความหวังเสมอ เฝ้ารอที่จะอ่านงานเขียนสร้างสรรค์ที่แปลกใหม่ของลูกศิษย์อยู่ทุกนาที

ผู้เขียนมีความเชื่อมั่นเช่นเดียวกับ ชาตรี สำราญ (2546 : 8) ที่ เชื่อมั่นว่า ดอกไม้ นาข้าว ฟุ้งหญ้า ป่าเขา และสายน้ำ คือ อ้อมกอดที่ อบอวนของธรรมชาติ คือ ห้องเรียนที่ยิ่งใหญ่ของนักเรียนและครูผู้สอน และ คือบทเรียนที่ยิ่งใหญ่ของชีวิตแห่งความเป็นจริงของการเรียนรู้

ดังนั้น ผลงานของลูกศิษย์ตัวน้อยๆ ของผู้เขียน จึงมักจะสอดแทรกภาพ ของธรรมชาติที่คุ้นชิน แล้วเรียงร้อยถ้อยคำออกมาอย่างสร้างสรรค์ ดังเช่นผลงาน การเขียนล่านำอิสระต่อไปนี้

สายลม

ฉันเป็นสายลมที่ใสสะอาด
ชอบท่องเที่ยวไปในโลกกว้าง
ฉันคอยพัดพาอากาศที่สดชื่น
เพื่อเป็นของขวัญให้แก่เด็กๆ
ฉันคอยพัดพาความร้อนไปจากเด็กๆ
แล้วพัดพาความเย็นมาให้เด็กๆ อยู่เสมอ
ฉันอยู่รอบตัวของเด็กๆ
ไม่เคยทิ้งเด็กๆ ไว้ลำพัง
คอยปลอบโยนเด็กๆ
ด้วยความเย็นที่ฉันมี

โดย...ด.ญ.นัทธมน นาศรี ป.6/2

ผีเสื้อ

ฉันอาศัยอยู่ในไซส์เหลือง
แม่ของฉันมาวางไข่บนใบไม้สีเขียวอ่อน
ฉันกินใบไม้อยู่เป็นเวลานาน
จึงกลายเป็นดักแด้ที่อาศัยอยู่ในใยฝ้าย
ฉันไม่กินอะไรเลยอยู่ประมาณ 1-2 สัปดาห์
รอคอยเป็นสัตว์ที่บินอยู่บนท้องฟ้า
มีปีกสวยสง่างาม
เด็กๆ ชอบดู บ้างก็วิ่งไล่จับฉัน
ฉันมีความสุข
ที่มีปีกสีสวย
คอยให้ความสดใสแก่เด็กๆ

โดย...ด.ญ.สุพัตรา หัวเขา ป.6/1

หิ้งห้อย

ฉันบินร่อนอยู่เหนือผิวน้ำ
คอยส่องทางให้ผู้คนมองเห็น
ฉันชอบบินเวลายามเย็นและพลบค่ำ
ส่องแสงระยิบระยับอย่างสวยงาม
เด็กๆ วิ่งไล่จับ
เด็กสนุกสนานเวลาวิ่งไล่จับฉัน
ฉัน...มีไฟส่องสว่างไสว
เด็กๆ จึงชอบจับฉัน
ฉันชอบบินอยู่เหนือผิวน้ำ
น้ำที่ฉันอาศัยอยู่นั้น
ใสสะอาดไม่มีมลพิษ
เด็กๆ มีความสุข
ฉันมีความสุข

โดย...ด.ญ.ณัฐธา กลับชั้น ป.6/1

ผู้เขียนมีวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนอย่างไรลูกศิษย์ตัวน้อยๆ ของผู้เขียนเหล่านี้จึงสามารถเรียงร้อยถ้อยคำในรูปแบบของการเขียนล่านำอิสระได้อย่างสร้างสรรค์ ผู้เขียนนิทบทวนและเฝ้าถามตัวเองอยู่เสมอๆ ในที่สุด ผู้เขียนก็สามารถสรุปวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนออกมาได้ดังนี้

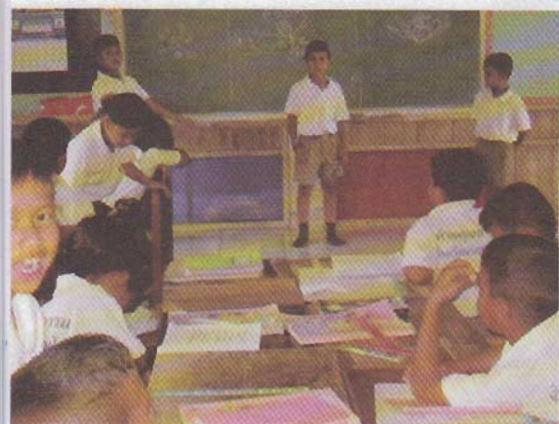

1. สอนโดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ซึ่งสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติที่อยู่รอบๆ ตัวของนักเรียน สามารถนำมาใช้เป็นสื่อในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นท้องถิ่นสีเขียว หรือทุ่งนาสีทอง ไม่ว่าจะเป็นสวนป่าของโรงเรียนหรือสวนป่าในชุมชน ธรรมชาติเหล่านี้ นักเรียนทุกคนล้วนมีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจที่ดี จึงย่อมจะสามารถถ่ายทอดออกมาเป็นล่านำอิสระที่สร้างสรรค์ได้อย่างดีเยี่ยม

2. สอนโดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวของนักเรียนมากที่สุด สิ่งที่อยู่ใกล้ตัวของนักเรียนมีอยู่มากมาย มีทั้งสิ่งที่มีชีวิต มีทั้งสิ่งที่ไม่มีชีวิต มีทั้งสิ่งที่มนุษย์สร้างไว้ และสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นสัตว์เลี้ยงของเล่น ต้นไม้ ดอกไม้ หรือหนังสือที่นักเรียนอ่าน สิ่งที่อยู่ใกล้ตัวเหล่านี้ นักเรียนสามารถเรียงร้อยถ้อยคำให้เป็นล่านำอิสระที่สร้างสรรค์ได้เช่นเดียวกัน

3. สอนโดยให้นักเรียนรู้จักเหตุ
รู้จักผล เพื่อให้นักเรียนรู้จักเหตุรู้จักผล
เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อมที่มี
ต่อตนเอง บุคคลรอบข้าง สัตว์หรือสิ่งมีชีวิต
อื่นๆ และรู้จักเหตุรู้จักผลเกี่ยวกับผลกระทบ
ของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อตนเอง บุคคลรอบข้าง
สัตว์หรือสิ่งมีชีวิตอื่นๆ เช่นเดียวกัน

4. สอนโดยให้นักเรียนมีความสุข
เป็นสุขในการร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้
นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้อย่าง
สนุกสนาน ได้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้
อย่างสร้างสรรค์ ได้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้
อย่างมีความสุข โดยให้นักเรียนได้สัมผัสกับ
บรรยากาศในการเรียนรู้ที่ดีและมีชีวิต

5. สร้างขวัญกำลังใจและแรงจูงใจ
ในการสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบของ
การเขียนล่านำอิสระให้กับนักเรียนทุกคน
อย่างสม่ำเสมอ

6. เสริมทักษะการอ่านให้นักเรียน
อย่างต่อเนื่อง โดยให้นักเรียนได้อ่านผลงาน
การเขียนล่านำอิสระที่สร้างสรรค์ให้ครูผู้สอน
และเพื่อนร่วมชั้นเรียนฟังทุกครั้งที่มีการจัด
กิจกรรมการเรียนการสอนเสริมทักษะ
กระบวนการคิดที่สร้างสรรค์ดังกล่าว

ผู้เขียนสอนให้นักเรียนมีทักษะกระบวนการคิดที่สร้างสรรค์ ด้วยวิธีการเหล่านี้ โดยมีความเชื่อมั่นว่าความคิดสร้างสรรค์มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของนักเรียน เพราะนักเรียนจะสามารถนำความคิดที่สร้างสรรค์ไปใช้ในการแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตได้เป็นอย่างดี ซึ่ง ชาญชัย อินทรประวัตติ (อ้างถึงใน อารี พันธุ์มณี. 2546 : 155-156) ได้กล่าวว่า “...ความคิดสร้างสรรค์มีความจำเป็นต่อชีวิต เพราะในการให้การศึกษาแก่เด็กไม่สามารถจะสอนทุกสิ่งทุกอย่างที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต การสอนเด็กให้มีความคิดสร้างสรรค์ จึงมีโอกาสนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาได้ดี...” ถึงแม้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนจะสอดแทรกอยู่ในผลงานการเขียนล่านำอิสระของนักเรียนเพียงไม่กี่ผลงาน แต่หากนักเรียนได้มีโอกาสถ่ายทอดความคิดที่สร้างสรรค์ออกมาอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ นักเรียนก็จะเป็นคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ที่ดียิ่ง ติดไว้กับตัวได้ตลอดเวลา ผู้เขียนเชื่อมั่นว่า วันนั้นคงจะไม่ยาวไกลเกินไปสำหรับผู้เขียน

เอกสารอ้างอิง

ชาติตรี สำราญ. การสอนโดยอาศัยสิ่งแวดล้อมเป็นสื่อ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2537.

_____. ผลึกคิด. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสดศรี – สฤษดิ์วงศ์, 2546.

มาลินี จุฑารพ. จิตวิทยาการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ : 2539.

อารี พันธุ์มณี. จิตวิทยาสร้างสรรค์การเรียนการสอน. กรุงเทพฯ : ไฉน, 2546.